

**УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ – ШТИП
ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ**

**ГОДИШЕН ЗБОРНИК
2010
YEARBOOK**

ГОДИНА 1

VOLUME I

**GOCE DELCEV UNIVERSITY – STIP
FACULTY OF PHILOLOGY**

**ГОДИШЕН ЗБОРНИК
ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ
YEARBOOK
FACULTY OF PHILOLOGY**

За издавачот:

Проф д-р Виолета Димова

Издавачки совет

Проф. д-р Саша Митрев
Проф. д-р Блажо Боев
Проф. д-р Борис Крстев
Проф. д-р Виолета Димова
Доц. д-р Јованка Денкова
Доц. д-р Виолета Николовска
М-р Ранко Младеноски
М-р Ристо Костуранов

Редакциски одбор

Проф. д-р Виолета Димова
Доц. д-р Толе Белчев
Доц. д-р Билјана Ивановска
Доц. д-р Јованка Денкова
Доц. д-р Душко Алексовски
Доц. д-р Марија Леонтиќ
М-р Нина Даскаловска
М-р Дијана Никодиновска

Главен уредник

М-р Ранко Младеноски

Одговорен уредник

Доц. д-р Толе Белчев

Јазично уредување

Даница Гавриловска-Атанасовска
(македонски јазик)
Марија Кукубајска
(англиски јазик)

Техничко уредување

Славе Димитров

Печати

Печатница „2-ри Август“ - Штип
Тираж - 300 примероци

Редакција и администрација

Универзитет „Гоце Делчев“ - Штип
Филолошки факултет
ул. „Крсте Мисирков“ бб
п. фах 201, 2000 Штип
Р. Македонија

Editorial board

Prof. Saša Mitrev, Ph.D.
Prof. Blazo Boev, Ph.D.
Prof. Boris Krstev, Ph.D.
Prof. Violeta Dimova, Ph.D.
Ass. Prof. Jovanka Denkova, Ph.D.
Ass. Prof. Violeta Nikolovska, Ph.D.
Ranko Mladenoski, M.A.
Risto Kosturanov, M.Sc.

Editorial staff

Prof. Violeta Dimova, Ph.D.
Ass. Prof. Tole Belcev, Ph.D.
Ass. Prof. Biljana Ivanovska, Ph.D.
Ass. Prof. Jovanka Denkova, Ph.D.
Ass. Prof. Dusko Aleksovski, Ph.D.
Ass. Prof. Marija Leontic, Ph.D.
Nina Daskalovska, M.A.
Dijana Nikodinovska, M.A.

Managing editor

Ranko Mladenoski, M.A.

Editor in chief

Ass. Prof. Tole Belcev, Ph.D.

Language editor

Danica Gavrilovska-Atanasovska
(Macedonian)
Marija Kukubajska, M.A.
(English)

Technical editor

Slave Dimitrov

Printing

„Vtori Avgust“ - Štip
Printing No 300

Address of the editorial office

Goce Delcev University – Štip
Faculty of philology
Krste Misirkov b.b.,
PO box 201, 2000 Štip,
R. of Macedonia

СОДРЖИНА
CONTENT

ПРЕДГОВОР

проф. д-р Виолета Димова, декан на Филолошки факултет - Штип

FOREWORD

Dean, Prof. Violeta Dimova, Ph.D. Faculty of Philology - Stip 7

д-р Билјана Ивановска

ПРЕДИЗВИЦИТЕ И ДИЛЕМИТЕ СО КОИ СЕ СООЧУВААТ
ПРОФЕСОРИТЕ ПО ГЕРМАНСКИ ЈАЗИК ВО СВОЈАТА КАРИЕРА

Biljana Ivanovska, Ph.D.

CHALLENGES AND DILEMMAS THAT GERMAN TEACHERS

FACE IN THEIR CAREER..... 9

м-р Нина Даскаловска

ЛИТЕРАТУРАТА ВО НАСТАВАТА ПО АНГЛИСКИ ЈАЗИК

Nina Daskalovska, M.A.

LITERATURE IN ENGLISH LANGUAGE TEACHING 15

м-р Крсте Илиев

ПРЕДИЗВИЦИ ВО НАСТАВАТА ВО 21 ВЕК

Krste Iliev, M.A.

TEACHING CHALLENGES IN THE 21ST CENTURY 23

Јане Јованов, м-р Снежана Кирова

ОБЕДИНУВАЊЕ НА ИНФОРМАТИЧКИТЕ ТЕХНОЛОГИИ СО
ИЗУЧУВАЊЕТО НА ЈАЗИЦИТЕ

Jane Jovanov, Snezana Kirova, M.A.

UNITING INFORMATION TECHNOLOGIES WITH STUDYING

LANGUAGES 29

Елена Тупаревска

ИГРИТЕ, АУДИО И ВИДЕО МАТЕРИЈАЛОТ ВО НАСТАВАТА

Elena Tuparevska

GAMES, AUDIO AND VIDEO MATERIAL IN THE CLASSROOM..... 37

д-р Снежана Јованова–Митковска

ЗОШТО НИ Е ВАЖНО И ЗНАЧАЈНО ИЗГОТВУВАЊЕТО НА
ПРОЕКТИ ЗА НАУЧНОИСТРАЖУВАЧКА РАБОТА?

Snezana Jovanova-Mitkovska, Ph.D.

WHY IS IMPORTANT TO US AND IMPORTANT PROJECTS

FOR THE PREPARATION OF RESEARCH WORK? 45

д-р Јованка Денкова

ПЛЕТЕНКА ОД ФАНТАСТИЧНИ И РЕАЛИСТИЧНИ ЕЛЕМЕНТИ

Jovanka Denkova, Ph.D.

BRAID OF FANTASTIC AND REALISTIC ELEMENTS 55

д-р Махмут Челик ИНСПИРАТИВНОТО И ЛАЖНОТО ВО РАСКАЗИТЕ ЗА ДЕЦА НА ПРВАТА ПОВОЕНА ГЕНЕРАЦИЈА ТУРСКИ ПИСАТЕЛИ ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА Mahmut Chelik, Ph.D. THE INSPIRATIONAL AND DECEPTIVE POINT IN THE STORIES CHILDREN FOR OF THE FIRST POSTWAR GENERATION OF TURKISH WRITERS IN REPUBLIC OF MACEDONIA.....	65
м-р Ева Велинова ЗА ПРОБЛЕМОТ НА ПРАВОТО КАЈ ФРАНЦ КАФКА Eva Velinova, M.A. THE PROBLEM OF THE LAW IN THE WORK OF FRANZ KAFKA	73
Наташа Сараfoва ФЕНОМЕНОТ ХАРИ ПОТЕР (културолошки аспекти) Natasha Sarafova THE PHENOMENON OF HARRY POTTER (cultural aspect).....	81
м-р Ранко Младеноски СЕМАНТИЧКА ДЕЗИНТЕГРАЦИЈА НА ЛИКОТ Ranko Mladenoski, M.A. SEMANTIC DISINTEGRATION OF THE CHARACTER.....	89
м-р Дијана Никодиновска ПОСЛОВИЦИ – МЕЃУ ЛИНГВИСТИКАТА И ФОЛКЛОРИСТИКАТА Dijana Nikodinovska, M.A. PROVERBS – BETWEEN LINGUISTICS AND FOLKLORE.....	99
д-р Марија Леонтик ТУРСКИТЕ ЕЛЕМЕНТИ ВО МАКЕДОНСКИТЕ ИМИЊА И ПРЕЗИМИЊА Marija Leontic, Ph.D. TURKISH ELEMENTS IN MACEDONIAN NAMES AND SURNAME.....	109
д-р Толе Белчев, Јакуп Лимани ТОПОНИМИТЕ И МИКРОТОПОНИМИТЕ ВО ЖЕЛИНО И ОКОЛИНАТА Tole Belcev, Ph.D., Jakup Limani TOPONYMS AND MICRO-TOPONYMS IN ZELINO AND THE SURROUNDING AREA.....	119
Мартина Николовска КОМУНИЦИРАМЕ МАСОВНО, НО НА КОЈ ЈАЗИК? Martina Nikolovska WE USE MASS COMMUNICATION, BUT IN WHICH LANGUAGE?	129
Весна Коцева, м-р Весна Продановска КАКО ЗБОРУВААТ МЛАДИТЕ ИТАЛИЈАНЦИ ДЕНЕС Vesna Kocева, Vesna Prodanovska, M.A. HOW DO YOUNG ITALIANS SPEAK TODAY	135

Марија Тодорова ИСПАНСКИОТ ЈАЗИК ВО СОЕДИНЕТИТЕ АМЕРИКАНСКИ ДРЖАВИ Marija Todorova SPANISH LANGUAGE IN THE UNITED STATES OF AMERICA	143
Биљана Петковска ЛИНГВИСТИЧКИ СТРУКТУРАЛИЗАМ Biljana Petkovska LINGUISTIC STRUCTURALISM	149
Костадин Голаков ЗОШТО НИ Е ПОТРЕБНА КАТЕДРА ЗА СЛОВЕНСКА ФИЛОЛОГИЈА, ОДНОСНО СЛАВИСТИКА НА ФИЛОЛОШКИОТ ФАКУЛТЕТ ПРИ УНИВЕРЗИТЕТОТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ – ШТИП? Kostadin Golakov WHY DO WE NEED A DEPARTMENT OF SLAVIC PHILOLOGY, I.E. SLAVIC STUDIES WITH THE FACULTY OF PHILOLOGY AT THE “GOCE DELCEV” UNIVERSITY IN STIP?	155
д-р Радица Никодиновска СТАТУСОТ НА ПРЕВЕДУВАЊЕТО ВО МЕТОДИТЕ ЗА НАСТАВА ПО СТРАНСКИ ЈАЗИЦИ Radica Nikodinovska, Ph.D. THE STATUS OF TRANSLATION IN THE TEACHING METHODS FOR FOREIGN LANGUAGES	163
м-р Драгана Коцева ТЕОРИЈА НА ПРЕВЕДУВАЊЕТО Dragana Kocева, M.A THEORY OF TRANSLATION	171
Даринка Веселинова ОСНОВНИ ПОИМИ ВО ТРАНСЛАТОЛОГИЈАТА, КУС ОСВРТ КОН ТОЛКУВАЊЕТО КАКО ДЕЈНОСТ Darinka Veselinova BASIC CONCEPTS OF TRANSLATOLOGY – SHORT INTRODUCTION INTO THE PRACTICE OF INTERPRETING	181
Јадранка Тодевска ТЕХНИКИ НА БЕЛЕЖЕЊЕ ЗА КОНСЕКУТИВНО ТОЛКУВАЊЕ Jadranka Todevska NOTE TAKING TECHNIQUE FOR CONSECUTIVE INTERPRETING	189

ТЕОРИЈА НА ПРЕВЕДУВАЊЕТО

м-р Драгана Коцева*

Апстракт: Феноменот на јазикот, како на говорниот така и на писмениот, бил предмет на истражување на теоретичарите и на практичарите од разни научни дисциплини.

Своето егзактно научно осветлување јазикот го стекна кон крајот на 19 и во почетокот на 20 век, кога Фердинанд де Сосир со своите погледи ги систематизира претходните идеи и отвори нови можности за проучување. Де Сосир и другите структуралисти вниманието го свртеле кон говорот како средство за комуникација. Тие стојат на становиштето дека јазикот се учи со говорот, а „говорот е јазик“.

Говорот е способност на човечкото битие и служи за размена на искуства во процесот на комуникација, но има и друга страна која може да ја спречува размената на комуникацијата. Во повеќенационалните заедници се воспоставуваат различни контакти со членовите што говорат различни јазици. Тие контакти на посреден или непосреден начин пренесуваат елементи од едниот систем на другиот. Пренесувањето на елементите доведува до системски промени кои можат да бидат конвергентни, што подразбира „одреден степен на два одвоени система“.

Контактот и конвергенцијата претставуваат два различни јазика и две култури. Ако се разберат овие два термина од социолошки аспект, дека истата личност ги учи елементите на јазикот и на културниот систем кој се разликува од неговиот, т.е. двојазичност и акултурација, тогаш резултатите на тој процес, односно промените што настануваат во едниот или во двата система се во интерференцијата. Интерференцијата првенствено се јавува во перформансата, односно во употребата на јазикот во конкретни ситуации. Од ова произлегува дека феноменот интерференција, пред да стане јазична појава, во прв ред е психичка појава.

Клучни зборови: *кореспонденција, збор, текст, јазик, еквиваленција.*

*Филолошки факултет „Блаже Конески“, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“ - Скопје.

*Faculty of Philology “Blaže Koneski”, S.s Cyril and Methodius University - Skopje.

THEORY OF TRANSLATION

Dragana Koceva, M.A.*

Abstract: Phenomenon of the language, was a subject of great research by theoreticians and practical people from different scientific areas.

Language reached its scientific enlightenment at the end of 19th and at the beginning of the 20th century when Ferdinand de Saussure with his views systemised his previous ideas and opened new possibilities for researching. De Saussure and the other structuralists turned their attention to the speech as source of communication. They claim that language is learning by the speech and ‘the speech is language’.

The speech is humans’ capability and serves for exchanging experiences in the communication process, but there is other side which can stop it. In multinational communities different contacts of communication are established with the members that speak different languages, and those contacts transfer elements from both systems. Transferring of the elements leads to systematic changes that can be convergent, and this understands ‘certain degree of two separated systems’.

Contact and convergence represent two different languages and two cultures. If these two terms are understood from sociological aspect, that the same person learns the elements of the language and the cultural system which is different than his/hers (bilingualism and a-culture), then the results of that process, the changes that rise from one or in both systems are in interference. Interference appears in the performance or more specifically in usage of the language in different situations. This leads to interference as phenomenon, which means that before it becomes language aspect it was psychological aspect.

Key words: *correspondence; word; text; language; equivalence.*

Вовед

Конституирањето на теоријата на преведувањето како наука претставува долг процес, оформуван низ разни видувања сврзани со проблемите на преведувањето, од најстари времиња до денес. Преведувачката дејност се сметала за еден вид уметност со која се занимавале филозофи, писатели-преведувачи, билингвисти специјализирани за превод во разни научни домени, кои истовремено бележеле и свои размислувања и видувања за преведувањето. И покрај нивниот несистемски карактер, сите тие послужиле како солидна основа за научно толкување на прашања од доменот на преведувањето.

Теоријата на преведувањето добива статус на наука, т.е. на систем од знаења во врска со преведувањето, дури на почетокот на 20 век, а поинтензивно се развива во повоен период, во втората половина од векот. Таа е

дефинирана како интередисциплинарна наука што се занимава со проучување и на јазикот и на процесот на мислењето и разбирањето, како фактори кои се во интеракција при преведувачкиот процес. Токму интеракцијата на овие фактори ја прави теоријата на преведувањето посебна наука и претставува предмет на нејзино проучување.

Современи теориски размислувања за преведувањето

Тие може да се изделат на неколку приоди:

- лингвистички приоди, каков што е оној на Џон Кетфорд (John Catford), разработен во неговото дело „Лингвистичка теорија на преведувањето“ (A linguistic theory of translation);
- книжевни приоди, каков што е приодот на Езра Паунд (Ezra Pound) разработуван во рамките на т.н. „преведувачки работилници“ (“Translation workshops”) во САД;
- филозофски приод како оној на Штајнер, образложен во делото „По Вавилон“ (After Babel), инспириран од есејот на Валтер Вењајмин „Задачата на преведувачот“;
- приоди засновани врз преведувачка практика. Во рамките на овој приод ќе се осврнеме на една, се чини, широко прифатена теорија за преведувањето во школите за преведувачи во Германија (Институтот за преведувачи, толкувачи и за меѓународни односи (ITI-RI), во рамките на Универзитетот Марк Блок во Стразбур) во последниве две децении, каква што е интерпретативната теорија на преведувањето (ИТП).

Главни застапници на оваа теорија се Маријан Ледерер (Marianne Lederer) и Даница Селескович (Dánica Seleskovitch) од Вишата школа за преведувачи и толкувачи (усни преведувачи) (ESIT), основана во 1956 година, што функционира во рамките на Универзитетот Париз III -Нова Сорбона.

Интерпретативна теорија (ИТП)

Се темели врз искуства што нејзините застапнички ги стекнале главно како усни преведувачи (толкувачи) и претставува еден вид надградба на делото на Едмонд Кари (Edmond Cary), и самиот толкувач и преведувач, кој се смета за еден од првите традуктолози што тргнува од толкувачката практика, практиката на усното преведување, за да го објасни писменото преведување. Она на што се надоврзуваат тие две се ставовите на Кари, сублимирани во форма на дефиниција за преведувањето што тој го сфаќа како постапка за изнаоѓање еквиваленција меѓу два текста напишани на различни јазици, при што еквиваленцијата секогаш и неминовно зависи од природата на двата текста, од читателската публика на која ѝ се наменети, од односите меѓу културите на двата народа, од состојбите на времето и местото во кое се настанати и сл. Релевантно за интерпретативната теорија е тоа дека таа го насочува својот

интерес кон теоризација во врска со преведувачката постапка, оставајќи го настрана разрешувањето на лингвистичките проблеми што се јавуваат при преведувањето кога два јазика не се владеат подеднакво, што, впрочем, навлегува во доменот на контрастивната лингвистика. Оттука, самиот поим преведување, кој се карактеризира со општост на своето значење, во рамките на оваа теорија се сфаќа како поим кој дозволува со него да се именуваат главно две постапки, кои и покрај изразитата меѓусебна сродност, се разликуваат според целите што треба да ги постигнат.

Поимот преведување

Од една страна, под поимот преведување се подразбира лингвистичка постапка, што Ледерер ја нарекува лингвистичко преведување (*traduction linguistique*), применлива во наставата по странски јазици, при која се совладуваат преведувачки проблеми од јазична природа. Ваквото преведување се спроведува главно преку вежби за вонконтекстуално преведување, наменети за утврдување кореспонденција на лексичко или на синтаксичко ниво, поточно, на ниво на јазик, со цел да се открие значењето на еден збор или синтагма и да се избегне тој да биде погрешно разбран како последица на недоволното познавање на јазикот што го изучуваат учениците.

Од друга страна, под поимот преведување се подразбира постапка, која не се ограничува само на работа врз јазикот, т.е. врз начините на кои се искажува даден јазичен проблем во едниот или во другиот јазик, туку претставува постапка која ги надминува границите на текстот што се преведува. При таа постапка, преведувачот, низ една сеопфатна ментална активност, ги интегрира своите познавања за авторот на изворниот текст, за неговите мотиви, за околностите и за времето во кое е напишан текстот, за читателската публика на која тој ѝ е наменет и сл. Вака сфатеното преведување може да настапи дури откако добро ќе се совлада изворниот јазик. Преведувачката постапка од овој вид, Ледерер ја нарекува интерпретативно преведување (*traduction interprétative*) и ја врзува за преведувањето текстови збогатени со контекст, при што е потребно да се воспостави еквиваленција на ниво на смисла меѓу т.н. изворен јазик и јазик цел.

Воспоставувањето еквиваленција е општоважечки принцип при преведувањето не само на книжевни (поетски, драмски, прозни) текстови, туку и на стручни, текстови од различни области. Сепак, тежнењето кон еквиваленција не подразбира и целосно исклучување на утврдувањето кореспонденција на ниво на зборови, синтагми или синтаксички форми.

Цел на преведувачката постапка

Целта е постигнувањето успешен превод што се огледува во постигнувањето глобална еквиваленција меѓу изворниот и преведуваниот

текст. Во нејзини рамки, кореспонденцијата би нашла примена само онаму каде што е неопходна, зашто систематската употреба на кореспонденти не би довела со сигурност до постигнување еквиваленција на ниво на смисла.

Развивајќи ги ставовите на Кари и водејќи се од сопственото толкувачко искуство, Селескович и Ледерер ја темелат својата теорија врз начелото: „Кажи го она што си го разбрал“, зашто преведувачот не треба да ги преведе зборовите што се искажани од страна на говорителот, туку смислата на кажаното. Токму смислата, а не зборовите, е таа која останува во меморијата на толкувачот и го овозможува разбирањето на пораката (првиот од седумте принципи што ги наведува Розан, при разработка на техниката за бележење на пораката при консекутивно толкување). Усниот преведувач успешно ќе ја заврши својата работа само доколку ја преведе таа меморирана смисла. Според оваа теорија, усниот превод, за разлика од писмениот, многу поочигледно претставува одраз на она што толкувачот или усниот преведувач го има разбрано. Смислата на кажаното може да се согледа при усното преведување, од проста причина што пишаниот текст е одделен од околностите во кои е создаден што, пак, неминовно води кон постепено губење на врската меѓу текстот и стварноста на која тој се однесува. Наспроти тоа, при усното преведување, толкувачот се наоѓа во присуство на говорител, чиешто мисли и говор, искажани во рамки на една ситуација на комуникација, тој треба да ги преведе. Што се однесува, пак, до зборовите, тие исчезнуваат, како што, впрочем, вели и познатата латинска изрека: “*verba volant*”.

Според тоа, клучен збор во ИТП е зборот, или терминот смисла. Селесковиќ и Ледер, се разбира, ја сметаат смислата за централно прашање не само при усното преведување, туку и при писменото, независно од тоа што пораката кај овие два начина на преведување настанува во различни околности и што се соопштува или прима по различен пат. При усното преведување толкувачот ги перципира звуците што оформуваат зборови во рамките на еден исказ придонесувајќи, преку таа своја улога, за пренесување на пораката. При писменото преведување, преведувачот пред себе има графички знаци, кои оформувајќи ги зборовите во рамките на еден текст, ја пренесуваат пораката до преведувачот. Според ИТП, процесот на премини од звук до смисла е идентичен на процесот на премин од графика до смисла, или, поинаку кажано, она што се случува на ментален план при усно преведување се случува и при писмено преведување. Пред да пристапи кон писмен превод, преведувачот најпрвин треба да ја издвои смислата од текстот, поточно, намисленото на авторот или како што се вели, она што авторот сакал да го каже.

Интерпретативниот процес започнува кога преведувачот го интегрира со тие зборови не само своето познавање на соодветните лингвистички концепти, туку и своите познавања во врска со воњазичната стварност на која упатуваат тие концепти. Кога се употребени изолирано, зборовите се интерпретираат

како лингвистички концепти. Кога се употребени, пак, во рамките на еден текст, тие добиваат смисла која е попрецизна и поширока од нивното основно значење. Велиме попрецизна заради тоа што во рамките на текстот обично се актуализира одредено значење на еден збор, а не сите значења одеднаш што може да ги има конкретниот збор. Поширока, пак, заради активирањето одделни познавања – што во ИТП се нарекуваат когнитивни дополненија – кои им се придобиваат на актуализираните семантички црти за да произведат смисла. Според Ледерер, смислата е девербализирана целина, зачувана во содејство со двојазичните познавања на толкувачот.

Когнитивни дополненија

Тие се важен поим во интерпретативната теорија на преведувањето. Укажувањето на нивното присуство во рамките на една писмена или усна преведувачка постапка, претставува логичен исход од претпоставката дека ниедна индивидуа, па, според тоа, ниеден преведувач не пристапува кон читање, односно кон преведување на еден текст без одредени претходни познавања стекнати благодарение на сопственото животно искуство. Со помош на тие свои познавања, макар и делумни, тој успева да го протолкува, да го интерпретира текстот.

Во рамките на когнитивните дополненија, Ледерер издвојува две суштински компоненти:

- „когнитивниот багаж“ (*bagage cognitif*) што го сочинуваат долгорочни јазични и вонјазични (пред)знаења (спомени, настани, емоции, теориски познавања, заклучоци од размислувања, знаења од општата култура) акумулирани во меморијата на еден поединец во текот на неговиот живот. Дел од когнитивниот багаж може да биде заеднички за општествената средина, при што знаењата на различни поединци за одредена појава се преклопуваат, а дел може да е своина на секој поединец;
- когнитивниот контекст (*contexte cognitif*) што го сочинуваат сознанијата до кои доаѓа преведувачот при читањето на даден текст. Тоа се, всушност, вонјазични сознанија, девербализирани информации, што текстот му ги нуди на преведувачот и што тој краткорочно ги акумулира во својата меморија. Вака акумулираните сознанија, кои го оформуваат когнитивниот контекст, се помалку трајни од сознанијата акумулирани во когнитивниот багаж зашто се врзани за конкретен текст и се во функција на неговото разбирање. Тие, всушност, му овозможуваат на преведувачот да ја согледа логичната поврзаност и систематизираност меѓу деловите на една текстуална целина.

Благодарение на овие когнитивни дополненија, толкувачот/ преведувачот или читателот може да ја интерпретира информацијата, при што пишаниот јазик добива смисла, а со тоа текстот е разбран. При толкувањето, на пример,

тие се активираат несвесно, ја придружуваат низата зборови изговорени во рамките на еден говор и придонесуваат за оформување идеја во врска со кажаното, за изделување на неговата смисла од страна на толкувачот. Притоа, како резултат на фузијата на когнитивните дополненија и на семантизмот на зборовите се создава т.н. смисловна единица. Таа претставува најмал елемент што овозможува утврдување еквиваленција при толкувањето. Смисловните единици, како девербализирани сознанија во свеста на толкувачот, следуваат една по друга и придонесуваат во оформувањето на општата смисла на усниот говор. Така, доколку се погледне начинот на кој е искажана смислата што ја носат зборовите во јазикот на кој се преведува, ќе се забележи дека тој претставува единство од два составни елемента: актуализирани семантички црти или лингвистички значења и когнитивни дополненија.

Откако ќе ја издели смислата на пораката соопштена во усна или во пишана форма, преведувачот станува автор за своите идни читатели. Следува процесот на изразување (Expression) во сопствениот јазик, во кој учествуваат свесни и несвесни механизми на мислењето. Преку нив преведувачот трага по најсоодветниот начин кој ќе оствари поврзаност меѓу искажаната идеја и јазичните средства што треба да ја изразат. Со своите ставови во однос на процесот на изразување, ИТП се доближува до ставовите на Жан Делил (Jean Delisle) кој процесот на (пре)изразување во сопствениот јазик го нарекува „ревербализација“ (Reverbalisation).

Според интерпретативната теорија на преведувањето, преведениот текст треба да го предизвика истиот когнитивен и емотивен ефект кај читателот каков што предизвикува оригиналниот текст кај своите читатели. Успешниот превод се дефинира како превод што не содржи ниту јазични грешки ниту грешки во методската постапка. Под јазична грешка се подразбира неправилност во употребата на средствата на јазикот на кој се преведува, забележана на лексичко и на граматичко ниво. Под грешка во методската постапка се смета прекумерната примена на лингвистичкото преведување, т.е. прекумерната кореспонденција во текстот на преводот.

Фази на преведувачка постапка

Првата фаза опфаќа разбирање на смислата – до смислата се доаѓа, како што веќе рековме, при интерпретативниот процес во кој значаен удел имаат когнитивните дополненија.

Втора е фазата на девербализација при која преведувачот станува свесен за она што авторот сакал да го каже со секој дел од текстот. Девербализацијата е особено потребна фаза, како при усното така и при писменото преведување. Преведувачот треба да се отргне од влијанието на формите на конструкциите на речениците што ги гледа пред себе во текстот, поточно да ја издвои смислата од формалната јазична потпора. Во својот обид да преведе еден текст,

преведувачот честопати станува пленик на формата што ја генерира смислата во изворникот, па се обидува да употреби иста таква форма во јазикот на кој преведува, паѓајќи со тоа во стапица на кореспонденцијата без можност да постигне еквиваленција на ниво на смислата.

Третата фаза опфаќа изразување или поточно преизразување на смислата во јазикот на преводот. Таа подразбира изнаоѓање формулација во јазикот на преводот во која ќе биде вообличена смислата и која ќе ги почитува нормата и вообичаеното изразување на тој јазик.

Трите наведени фази на преведувачкиот процес што ги постулира ИТП се применливи како при функционалните преводи, преводите од одредена научна или стручна област, како и при книжевен, а во неговите рамки и на поетски превод. Тој процес е ист како во случај на усното, така и во случај на писменото преведување, заради што застапувачите на оваа теорија ѝ придаваат универзален карактер.

Заклучок

Преведувањето е корисна работа затоа што им дозволува на луѓето да се разбираат меѓу себе иако не ги познаваат јазиците на другите луѓе. Луѓето отсекогаш стапувале во контакт едни со други, но денешните средства за комуникација наметнуваат потреба од речиси секојдневно општење со луѓе кои зборуваат други јазици што не можело ни да се замисли, на пример, пред еден век. Оттука произлегува потребата од изучување на повеќе странски јазици, како и произведување на повеќе кадри од областа на преведувачи/толкувачи.

Преведувачот се соочува со два процеса што треба да ги совлада при преведувањето. Првиот е разбирање на изворната говорна единица (декодирање), додека вториот е реформулација на изворната говорна единица во друг јазик (енкодирање). Присуството на овие два процеса, „декодирање и енкодирање“, би можело да наведе на тоа дека станува збор за процеси што се аналогни на оние при зборувањето, меѓутоа употребениот термин реформулација ни дава до знаење дека преведувачот не ја енкодира својата сопствена мисла, туку ја користи изворната говорна единица што треба да ја пренесе, преведе или реформулира во друг јазик. Преведувачот е медиум преку кој се остварува говорната интеркомуникација што може да биде еднонасочна (само од говорникот кон интерговорникот) или двонасочна (во говорната интеракција). На крајот, можеме да заклучиме дека преведувачот не може да прави чуда, особено ако изворникот (текст или говор) содржи одредени недостатоци, туку треба да биде вистински медиум преку кој комуникацијата меѓу двајца или повеќе соговорници ќе се одвива без пречки и речиси незабележано.

Библиографија

1. Delisle, J. (1980), *L'analyse du discours comme méthode de traduction*. – Ottawa: Presse de l'Université d'Ottawa.
2. Lederer, M. (1994), *La traduction aujourd'hui*. Paris: Hachette.
3. Rozan, J.F. (1965), *La prise de notes en interprétation consécutive*. – Genève: Librairie de l'Université Georg & Cie, S.A.
4. Seleskovitch, D. (1968), *L'interprète dans les conférences internationales – Problèmes de langages et de communication*. Paris: Minard Lettres Modernes.
5. Сигмунд Ф. (1976), *Увод у психоанализу, књига 2*, Матица српска, Белград.